

LÄRAR- HANDLEDNING

Mammut i fara

av Mårten Melin & Mattias Olsson

En handledning av Chris Qwist

Om boken

Följ med på äventyr i mammutarnas värld!

Krom bor med sin familj i en grotta och drömmer om att bli jägare. Men än är han för liten, för det är farligt där ute bland sabeltandade tigrar, mammutar och andra vilda djur. Där finns också lågpannorna, de andra människorna som han alltid fått lära sig att akta sig för. En dag stöter han på Nea. Hon är en lågpanna, men hon verkar inte alls så där farlig som alla säger. När de två barnen hittar en mammutunge som fastnat i kvicksand tvingas de samarbeta för att rädda den. Men kan en högpanna och en lågpanna verkligen bli vänner? Och vad händer om deras familjer får reda på det?

Mammut i fara är första delen i serien om Krom och Nea, en cromagnonpojke och en neandertalarflicka som blir vänner mot alla odds. Ett spännande och varmt stenåldersäventyr om vänskap, mod och att våga se bortom sina fördomar. Boken är genomillustrerad med fina svartvita bilder av Mattias Olsson.

Om författare och illustratör

Mårten Melin

Mårten Melin, född 1972, är bosatt i Lund. Han har gett ut över hundra böcker sedan debuten 2003, bland annat dikt- och novellsamlingar och flera populära barn- och ungdomsromaner, däribland böckerna om Skogsbingelskolan, Spöksyster-serien och Spöksomrar.

FOTO: HELENE LINSJÖ

Mattias Olsson

Mattias Olsson, född 1973, är bokillustratör och konstnär bosatt i Höganäs. Han har illustrerat en lång rad barnböcker i samarbete med olika kända författare och gjorde bilderna till radiokalendern 2022.

FOTO: LENA KOLLER

Arbeta med boken utifrån lärarmaterialet

Lärarmaterialet till denna bok är uppbyggt på ett sätt som gör att du kan skapa ett samtal, aktiviteter och projekt kring forntiden tillsammans med dina elever.

Du avgör själv i vilken omfattning som du vill använda förslagen, vilket betyder att aktiviteterna både kan bli kortare och längre.

Boken är uppdelad i 7 avsnitt och det går att läsa ett avsnitt i taget eller flera och sedan använda sig av aktivitetsförslagen som är kopplade till dessa.

Börja gärna med en introduktion som skapar förväntan på läsningen innan du jobbar vidare med själva texten i de 7 avsnitten. Förslag till introduktion har du också i detta lärarmaterial.

VARJE AVSNITT HAR FYRA AKTIVITETSOMRÅDEN:

1. Läsningen
2. Utredda oklarheter
3. Saker att prata om
4. Saker att göra

Du kan med fördel koppla denna skönlitterära läsning till arbetet utifrån läroplanen kring historia och svenska.

CENTRALT INNEHÅLL HISTORIA ÅK 1–3

- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt.
- Norden befolkas. Människors levnadsvillkor under nordisk stenålder, bronsålder och järnålder.

CENTRALT INNEHÅLL SVENSKA ÅK 1–3

- Gemensam och enskild läsning.
- Gemensamt och enskilt skrivande.
- Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.
- Att lyssna aktivt och återberätta viktiga delar av ett innehåll.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.

Introduktion

Vid denna introduktion till boken utgår du från omslaget till boken och pratar om att det är en berättelse som utspelar sig i forntiden. Visa bokens omslag och berätta för eleverna att ni ska arbeta med ett projekt som handlar om forntiden.

Resonera en stund om vad forntiden är och om de minns vad det betyder.

Om ni har en tidslinje i klassrummet kan ni koppla ert samtal till den.

Rita en ring på tavlan och skriv "Mammut i fara" i ringen.

Låt eleverna titta på omslaget och prata utifrån följande frågor:

- Vad är det man kan se på bilden?
- Vad är det som händer?
- Vilken känsla får man när man tittar på bilden?
- Vad tror ni att boken kommer att handla om?

Vid den sista frågan skriver du upp det eleverna ger som förslag runt ringen som du har gjort på tavlan.

Förslagsvis kan du fota det och spara så att ni har kvar det tills ni har jobbat med hela boken.

Läs introduktionen om forntiden i boken tillsammans eller enskilt.

Fråga om deras uppfattning om vad boken kommer att handla om har ändrats nu.

Om du har tid

"VAD VET VI OM FORNTIDEN"

Låt eleverna få arbeta i par eller små grupper och prata om vad de känner till om forntiden. Be dem att skriva ner på ett stort papper tillsammans som en mind map.

Återsamlas och gör en gemensam lista på tavlan utifrån det grupperna har kommit fram till.

För över listan på ett stort papper och låt förslagsvis eleverna få dekorera och illustrera runt listan.

Häng upp den på väggen så att ni kan återkomma till den under arbetets gång med boken.

Avsnitt 1

Läsningen

Börja med att visa uppslaget där man ser alla personer som kommer att vara med i berättelsen. Hur ser de ut, vad har de på sig och varför tror eleverna att man klädde sig på det sättet på forntiden.

Titta sedan på bilden där Krom står i öppningen till grottan tillsammans med eleverna.

Prata om vad de ser och vad de tror att avsnittet kommer att handla om.

Efter det läser ni texten på sidorna 9–14 som högläsning, läsning tillsammans eller i par.

Utreda oklarheter

Arbeta med och prata om ord från texten för att öka elevernas förståelse för innehållet.

Skriv förslagsvis upp orden och prata om deras betydelse.

Du kan låta eleverna sitta i par först och sedan diskutera i storgrupp.

Man kan också ge ett ord till varje par eller i små grupper och låta dem förbereda en förklaring till vad ordet betyder och hur man kan förklara det för varandra.

FÖRSLAG PÅ ORD

grotta, eldstad, jägare, kurrade, vandra, ösa, rufsade, spjut, ristade, nertrampade, högsta hugg, fräste, påkarna

Saker att prata om

Låt eleverna få fördjupa sig i innehållet genom att samtala utifrån frågorna nedan:

- Hur tror ni att det är att bo i en grotta?
- Vad betyder det att man har ont om mat?
- Varför hade familjen inte haft så mycket mat på sista tiden?
- Hur tror ni att det såg ut på andra sidan bergen?
- Varför fick inte Krom följa med jägarna?
- Vad menas med att man växer till sig?
- Vad hade hänt med farbror Kil?
- Vad använde man spjuten till?

Saker att göra

GROTTMÅLNINGAR

Prata med eleverna om och repetera delen där man får veta att det fanns en massa målningar på väggen i grottan och diskutera varför tror de tror att man gjorde bilder på väggarna i grottan?

Låt eleverna få använda nätet för att hitta bilder av grottmålningar eller så kan du själv förbereda genom att skriva ut. Låt eleverna arbeta i grupper, prata om och skriva ner vad de tror att de forntida människorna har velat berätta med just dessa bilder.

Låt eleverna presentera för varandra utifrån det de har hittat eller de bilder de har fått av dig.

Sedan kan de själva få prova att teckna grottmålningar utifrån något som de har upplevt eller vill berätta om sig själva.

Visa för varandra och häng upp på väggen.

Avsnitt 2

Läsningen

Titta på bilden där Krom möter Nea tillsammans med eleverna.

Prata om vad de ser och vad de tror att avsnittet kommer att handla om.

Efter det läser ni texten på sidorna 16–24 som högläsning, läsning tillsammans eller i par.

Utreda oklarheter

Arbeta med och prata om ord från texten för att öka elevernas förståelse för innehållet.

Skriv förslagsvis upp orden och prata om deras betydelse.

Du kan låta eleverna sitta i par först och sedan diskutera i storgrupp.

Man kan också ge ett ord till varje par eller i små grupper och låta dem förbereda en förklaring till vad ordet betyder och hur man kan förklara det för varandra.

FÖRSLAG PÅ ORD

vapen, jakt, grottöppning, fjärran, dammen, ruska bort, huttrade, stel av fasa, snabbt som ögat, morrade, stum, ta ett dopp, gapade, omänskligt

Saker att prata om

Låt eleverna få fördjupa sig i innehållet genom att samtala utifrån frågorna nedan:

- Varför tror ni att Krom längtade så efter att bli jägare?
- Varför tänkte Krom att hans mamma skulle bli glad om han fångade en fisk?
- Hur fångade man fisk på forntiden jämfört med nu?
- Hur tror ni att man lärde sig simma på forntiden?
- Vilka samsätt tror ni att man använde sig av?
- Varför var Krom rädd och orolig när han träffade lågpanne-flickan?
- Varför hade Kroms syster sagt att lågpannor inte var människor?
- Varför kallade flickan Krom för högpanna?

Saker att göra

SIMNING FÖR SÄKERHET OCH VÄLMÅENDE

Dela in eleverna i par eller mindre grupper och skriv upp ordet simning på tavlan och under det två rubriker som ska bli var sin lista. Ena rubriken är "För vår säkerhet" och den andra är "För vår hälsa".

Låt paren eller grupperna få prata om och skriva upp saker där simning är bra för vår säkerhet och bra för vår hälsa.

Samla hela gruppen och be dem berätta vad de har kommit fram till. Skriv upp deras förslag på tavlan under rubriken där det hör hemma.

Ni kan också beröra att det är därför simning är en viktig del av kunskapskraven och undervisningen i den svenska skolan.

Avsnitt 3

Läsningen

Titta på bilden där man ser Krom och flickan som han hade träffat tillsammans med eleverna.

Prata om vad de ser och vad de tror att avsnittet kommer att handla om.

Efter det läser ni texten på sidorna 25–30 som högläsning, läsning tillsammans eller i par.

Utreda oklarheter

Arbeta med och prata om ord från texten för att öka elevernas förståelse för innehållet.

Skriv förslagsvis upp orden och prata om deras betydelse.

Du kan låta eleverna sitta i par först och sedan diskutera i storgrupp.

Man kan också ge ett ord till varje par eller i små grupper och låta dem förbereda en förklaring till vad ordet betyder och hur man kan förklara det för varandra.

FÖRSLAG PÅ ORD

ytterligare, inte riktigt klok, såg surt på, spanade, fundera, nöjt, reta upp, attackerade, ekade, slöfock, fundersam, avslöja, föregående, längtade, tillfångatagen, förskräckt

Saker att prata om

Låt eleverna få fördjupa sig i innehållet genom att samtala utifrån frågorna nedan:

- Varför sa flickan att högpannor inte var riktigt kloka?
- Vad berodde det på att Krom inte ville berätta för sin mamma att han hade träffat flickan?
- Varför tänkte Krom att lågpannorna kanske skulle anfalla deras grotta?
- Vad berodde det på att Krom sov dåligt?
- Varför hade Krom en sten i handen när han sov?
- Varför tror ni att Krom ville leta reda på flickan igen dagen efter?
- Varför blev flickan arg på Krom?
- Vad var det Krom hittade under den stora stenen?

Saker att göra

STENÅLDERSVERKTYG

Prata med eleverna om verktygen som flickan hade och som Krom hittade. Vad var det för verktyg och vad tror eleverna att man använde dem till.

Sedan kan du låta dem söka efter bilder av stenåldersverktyg på nätet eller så har du själv förberett och skrivit ut bilder som du kan dela ut till eleverna i grupper eller par. Jobba utifrån frågorna:

- Vad tror ni att det är för föremål?
- Vilket material tror ni att det är gjort av?
- Vad tror ni att man använde det till?

Låt eleverna få berätta för varandra om det de har hittat/tittat på och vilka slutsatser de har gjort.

Efter det kan ni jobba med att hitta bilder på motsvarande verktyg i vår tid och jämföra hur de ser ut och fungerar.

- Vad har man gjort för förbättringar under tidens gång?
- Finns det något som är sämre.
- Behöver man samma verktyg nu som då?

Avsnitt 4

Läsningen

Titta på bilden där Krom och flickan står och tittar på mammutmamman och ungen tillsammans med eleverna.

Prata om vad de ser och vad de tror att avsnittet kommer att handla om.

Efter det läser ni texten på sidorna 31–36 som högläsning, läsning tillsammans eller i par.

Utreda oklarheter

Arbeta med och prata om ord från texten för att öka elevernas förståelse för innehållet.

Skriv förslagsvis upp orden och prata om deras betydelse.

Du kan låta eleverna sitta i par först och sedan diskutera i storgrupp.

Man kan också ge ett ord till varje par eller i små grupper och låta dem förbereda en förklaring till vad ordet betyder och hur man kan förklara det för varandra.

FÖRSLAG PÅ ORD

osäker, förvånad, märkligt, högsta hugg, rusade, växligheten, tätare, hindra, glänta, vandratt, kvicksand, område, omöjligt, imponerade, skrämde, tänka i samma banor

Saker att prata om

Låt eleverna få fördjupa sig i innehållet genom att samtala utifrån frågorna nedan:

- Varför blev Krom osäker?
- Varför tror ni att flickan frågade Krom varför han bad om ursäkt?
- Vad var det för skrik som Krom och flickan hörde?
- Hur tror ni att det hade gått till när mammutungen fastnade i kvicksand?
- Vad tror ni att kvicksand är gjort av?
- Varför kunde inte mamman rädda sin unge?
- Vad var det som gjorde att Krom inte ville fånga och döda mammutungen?
- Vad bestämde Krom och flickan sig för att de skulle göra?

Saker att göra

OUBLECK – ICKE NEWTONS-VÄTSKA

Det här är ett experiment som ni enkelt kan göra tillsammans för att få en förståelse för vad kvicksand är och hur en vätska kan vara både flytande och fast på samma gång.

Det går att hitta korta filmer på nätet där man tillsammans med eleverna kan se hur det går till innan ni provar själva. Eller så gör du experimentet tillsammans med klassen. (OBS! håll inte vätskan i avloppet efteråt eftersom det kan bli stopp).

Du behöver:

- 1 pkt majsstärkelse (400 g)
- 1 stor skål
- vatten

Gör så här:

- Häll majsstärkelsen i skålen.
- Häll små mängder vatten i majsstärkelsen samtidigt som du knådar och rör med händerna.
- Blandningen har rätt konsistens när du kan rulla en boll – som sedan smälter i din hand när du håller den stilla. Du kommer då ha blandat i ungefär hälften så mycket vatten som majsstärkelse (i volym).

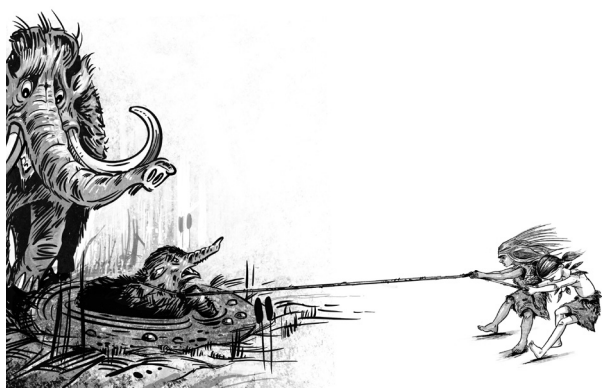
Majsstärkelse och vatten i rätt mängder bildar en icke-newtonsk vätska. En sådan vätska blir hårdare ju mer du trycker på den.

Avsnitt 5

Läsningen

Titta på bilden där Krom och flickan försöker dra upp mammutungen ur kvicksanden tillsammans med eleverna.

Prata om vad de ser och vad de tror att avsnittet kommer att handla om.

Efter det läser ni texten på sidorna 37–42 som högläsning, läsning tillsammans eller i par.

Utreda oklarheter

Arbeta med och prata om ord från texten för att öka elevernas förståelse för innehållet.

Skriv förslagsvis upp orden och prata om deras betydelse.

Du kan låta eleverna sitta i par först och sedan diskutera i storgrupp.

Man kan också ge ett ord till varje par eller i små grupper och låta dem förbereda en förklaring till vad ordet betyder och hur man kan förklara det för varandra.

FÖRSLAG PÅ ORD

rädda, dum i huvudet, tändes ett ljus i blicken, betraktade, sprattlade, ögla, tillräckligt, miss, svingade, brölade, drogs åt, greppade, tjöt

Saker att prata om

Låt eleverna få fördjupa sig i innehållet genom att samtala utifrån frågorna nedan:

- Varför tror ni att flickan inte hade ett namn?
- Vad var det för idé som flickan hade kommit på?
- Hur var tanken att de skulle använda repet för att rädda mammutungen?
- Varför ville Krom inte hamna mellan mammutmamman och ungen?
- Vad var det som gjorde att flickan lyckades få repet runt ungens hals tror ni?
- Varför var ungen rädd när Krom och flickan försökte hjälpa den?
- Vem var den enda som skulle kunna hjälpa dem att dra upp ungen?
- Hur tror ni att djur tänker när människor är nära?

Saker att göra

ETT EGET NAMN

Återkoppla till delen i texten där man får reda på att flickan inte har ett namn och prata om följande saker:

- Hur viktigt tycker ni det är att ha ett namn?
- Vad skulle hända om vi inte hade ett namn?
- Tror ni att det finns människor nu för tiden som inte har ett namn och varför tänker ni så?

Prata om artikel 7–8 i barnkonventionen och repetera det som står där i förkortat format:
Barnet har rätt till ett namn och en nationalitet. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka föräldrarna är. En stat får inte ta ifrån barnet dess namn eller nationalitet.

Låt eleverna göra egna namntavlor som ni kan hänga på väggen. Låt de fantisera fritt kring hur de själva skulle se ut under denna tidsålder och vilka redskap de skulle ha.

Avsnitt 6

Läsningen

Titta på bilden där flickan försöker få repet runt magen på mammutungen tillsammans med eleverna.

Prata om vad de ser och vad de tror att avsnittet kommer att handla om.

Efter det läser ni texten på sidorna 43–48 som högläsning, läsning tillsammans eller i par.

Utreda oklarheter

Arbeta med och prata om ord från texten för att öka elevernas förståelse för innehållet.

Skriv förslagsvis upp orden och prata om deras betydelse.

Du kan låta eleverna sitta i par först och sedan diskutera i storgrupp.

Man kan också ge ett ord till varje par eller i små grupper och låta dem förbereda en förklaring till vad ordet betyder och hur man kan förklara det för varandra.

FÖRSLAG PÅ ORD

lyckas, försiktig, skaka av rädsla, darrande händer, dubbelknut, fattade, midjan, sträckte, lutade, förstod, omtumlad, oskadd

Saker att prata om

Låt eleverna få fördjupa sig i innehållet genom att samtala utifrån frågorna nedan:

- Varför kände Krom att han var tvungen att göra något nu?
- Tror ni att man blir mindre rädd om man pratar samtidigt? Förklara varför ni svarar så.
- Vad tror ni att mammutmamman tänkte när Krom kom fram och knöt repet runt hennes ben?
- Varför gick det inte att dra upp ungen när repet var runt halsen på den?
- Vad var det för idé som flickan fick då?
- Hur lyckades hon få repet runt mammutungens mage?
- Hur reagerade mammutmamman när de fick loss ungen ur kvicksanden?
- Tror ni att människor och djur kan lära sig att förstå varandra? Förklara hur ni tänker.

Saker att göra

SKAPA TILLIT OCH FÖRTROENDE

Prata med eleverna om att när man är i en pressad eller svår situation så kan det vara ännu svårare att våga lita på någon och att det kan krävas mycket tillit och förtroende. Stanna gärna upp vid dessa två uttryck och säkerställ att alla förstår vad de betyder och innebär.

Prata sedan om att man även behöver tillit och förtroende för varandra i en klass för att alla ska trivas tillsammans, känna sig trygga och lita på sina kamrater.

Planera sedan för att göra några lekar och aktiviteter där man övar på detta, genom att lära känna varandra bättre. Här är några förslag:

- *Tre sanningar och en lögn*
Varje person delar fyra "fakta" om sig själv, varav tre är sanna och en är en lögn. Gruppen gissar vilket som är lögnen. Detta ökar kunskapen om varandra och främjar förtroende.
- *Stå på led i rätt ordning*
Gruppen ska ställa sig i led baserat på en given kriterie (t.ex. födelsedatum, skostorlek). Detta stärker samarbete och kommunikation.

Avsnitt 7

Läsningen

Titta på bilden där Krom och Nea står vid klippväggen och ritar bilden tillsammans med eleverna.

Prata om vad de ser och vad de tror att avsnittet kommer att handla om.

Efter det läser ni texten på sidorna 49–54 som högläsning, läsning tillsammans eller i par.

Utreda oklarheter

Arbeta med och prata om ord från texten för att öka elevernas förståelse för innehållet.

Skriv förslagsvis upp orden och prata om deras betydelse.

Du kan låta eleverna sitta i par först och sedan diskutera i storgrupp.

Man kan också ge ett ord till varje par eller i små grupper och låta dem förbereda en förklaring till vad ordet betyder och hur man kan förklara det för varandra.

FÖRSLAG PÅ ORD

vågade, modig, skrattade till, förslag, få en idé, klippblock, vass, rista, ritningar, sällsynt, vänskap, innebära, problem, brydde

Saker att prata om

Låt eleverna få fördjupa sig i innehållet genom att samtala utifrån frågorna nedan:

- Vad tror ni det berodde på att Krom och Nea skattade när allt med mammutarna var över?
- Vad var det som gjorde att Krom blev varm i kroppen när Nea sa att hans namn var fint?
- Tycker ni att Nea var ett bra namn eller hade ni valt ett annat? Varför säger ni så?
- Vad var det Krom ristade in på klippväggen?
- Hur reagerade Nea på bilden som Krom hade ristat in?
- Vad var det för saker som Nea och Krom kunde lära sig av varandra?
- Är det möjligt att bli vän med någon som man först har varit rädd för eller arg på? Förklara hur ni tänker.
- Hur tror ni att Kroms och Neas familjer kommer att reagera på deras vänskap?

Saker att göra

SAMMANFATTA BOKEN

Lässtrategin att sammanfatta en text ökar elevernas förståelse för innehållet de har gått igenom och är ett bra sätt att avsluta arbetet med boken.

Låt eleverna arbeta i par eller grupper och skriv upp punkterna på tavlan som de ska utgå ifrån:

- Vad handlade boken om?
- Uppmuntra gärna eleverna att titta tillbaka i boken.
- Vilka nya ord har vi lärt oss?
- Varför tror ni att författaren har skrivit boken?
- Vilket budskap ger boken oss?
- Vilka lärdomar ger boken?
- Hur tror ni illustratören fick idéer till miljöer och karaktärer från denna tid?

Låt grupperna få skriva och illustrera och sedan presentera för varandra.

Läs sedan smakprovet till del 2 av boken och
låt eleverna få titta på bilden enligt nedan
samtidigt.

Prata om vad de tror kommer att hända
i nästa bok.

